

Pratarmė

Vasariškai margaspalvį *Colloquia* Nr. 39 atveria du baltistinės pakraipos straipsniai. Vigmantas Butkus iš esmės gilinasi į literatūrinės baltistikos reiškinių, istorinę jos apibrėžties įvairovę; atskirai aptaria tradicinę baltistikos sampratą, grįstą etnolingvistine bendryste, ir platesnę funkcinę sampratą, įtraukiančią geografines, istorines, politines prielaidas. Tyrimas vertingas sisteminiu užmoju apibendrinti ir konceptualizuoti iki šiol egzistavusius literatūrinės baltistikos konceptus bei drąsa kai kuriuos iš jų kvestionuoti. Baltiškasis substratas būdingas ir Dalios Čiočytės straipsniui „Senosios baltų tikybos ‚krikštijimas‘ Kazio Bradūno lyrikoje“; autorei pasitelkiant mūsų gana retą literatūros teologijos metodologiją. Pagrindiniai poeto kūrybos aspektai (žemdirbiškumas, valstybingumas) naujoviškai siejami su krikščionybės savitumu, ypač originaliai interpretuojant senojo mito herojaus – žalčio Žilvino – figūrą.

Vienas sunkiausių, bet ir įdomiausių darbų literatūrologams – suaktualinti kanoninius autorius, vadinamuosius klasikus, rasti dabarčiai įdomių ar anksčiau nutylėtų jų kūrybos aspektų. Diskusijoje apie Rytų Prūsijos (Mažosios Lietuvos) rašytoją Ievą Simonaitytę, stereotipiškai traktuojamą kaip Klaipėdos krašto metraštininkė, formuluojamos naujos gairės jos kūrybos analizei: germaniškojo klodo aktualizavimas, kūrinių autobiografiškumas, moters dalia, mokyklinio kano­no atnaujinimas.

Netikėti Aistės Kučinskienės gretinimo objektai – lietuvis Juozas Tumas-Vaižgantas ir ispanas Miguelis de Unamuno – ne tik parodo dviejų rašytojų klasikų lygiavertiškumą, bet ir suproblemina kai kuriuos komparatyvistikos teorinius postulatus („mažos“ literatūros kompleksai, tarptautinių ir nacionalinių literatūros laukų koreliacija). Šiam lyginamojo pobūdžio tekstui žavesio teikia poleminės „įtarumo hermeneutikos“ intencijos, nekategoriška, klausianti, abejojanti intonacija. Tad dalyje publikacijų nuo formalaus akademinio sausumo išlaisvėjęs stilius – viena šio numerio patrauklumo priežasčių.

Vis labiau tolstant nuo sovietinių laikų, literatūrologams pavyksta rasti naujų rakursų tiriant svarbias sovietmečio recepcijos problemas. Vytautas Rubavičius pasitelkia giluminę etinę hermeneutiką prisitaikymo sovietmečiu problemoms svarstyti, o tiek ideologinę, tiek metodologinę konjunktūras pakeičia asmeni­niu angažuotumu, dėstymo aistra. Jo straipsnį galime laikyti asmenybišku etinės

hermeneutikos bandymu. Aurelijos Mykolaitytės pasirinktas kultūros traumos konceptas taip pat yra reikšmingas sovietmečio tyrimų plėtinys. Autorės analizuojami du romanai simptomiškai fiksuoja ilgalaikes okupacijos nulemtas kultūrinės traumos pasekmes.

Akvilė Šimėnienė apžvelgia feministinės fenomenologijos raidą ir aptaria, kokios šios krypties idėjos naudojamos ir transformuojamos lietuvių ir ispanų literatūrologės Birutės Ciplijauskaitės literatūros kritikoje.

„Nuomonių domino“ rubrikoje – kūrybiškiausios 2017 metų knygos autore Lietuvių literatūros ir tautosakos mokslininkų išrinktos poetės Giedrės Kazlauskaitės kalba apie skaitymą kaip dalyvavimą kūryboje ir šildantis sakiny, kad „instituto bendruomenė suvokia save kaip solidarią su rašytojais – kaip vieną skaitančiųjų bendriją“.

Akademinės bendruomenės savižiną akumuliuoja ir keturios šio numerio recenzijos, reflektuojančios kultūros reiškinius, peržengiančius nacionalines ir kalbines ribas. Marijus Šidlauskas vertina Audingos Peluritytės monografiją *Ribos architektonika* už ribos sampratos skvarbumą ir įdarbinimą įvairiais lygmenimis ir lietuvių literatūros lokalizavimą europiniuose kontekstuose. *Colloquia* perspausdina vieną iš gausių atsiliepimų, Vokietijoje išleidus Antano Škėmos *Baltos drobulės* vertimą. Dvi recenzijų skilties publikacijos esmingai praplečia atminties kultūros lauką: Brigita Speičytė analizuoja gydytojo, kultūros veikėjo Stanislavo Moravskio atsiminimų tomą apie smulkiosios bajorijos atstovus (iš lenkų k. išverstą ir gausiais komentarais aprūpintą istorikės Redos Griškaitės). Speičytė kvalifikuoja Moravskio darbą kaip dar menkai reflektuotą XIX a. Lietuvos literatūros reiškinių – „realizmo gimimą iš memuarinės dvasios“, o įvairiapusiai šios recenzijos kontekstai ir tirštas faktografinis gruntas artina ją prie straipsnio kondicijos. Viktorija Daujotytė pristato pačios Speičytės sudarytą grandiozinę apimties dvitomę literatūros ir kritikos antologiją (1795–1831). Jau pačia recenzijos antrašte „Filologija kaip asmeninis ir kaip bendrasis interesas“ Daujotytė projektuoja bendresnę filologo misijos sampratą – „*Antologija* leidžia kalbėti apie *ontologiją*: apie pasirinkimus ir apsisprendimus, pozicijas ir laikysenas, apie laisvę pasauliui ir įsipareigojimus saviesiems“.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ